

Внутренний рынок: макроэкономический аспект / Л. П. Евстигнеева, Р. Н. Евстигнеев // *Общественные науки и современность*. – 1999. – № 2. – С. 20–33. 5. Жаліло Я. А. Внутрішній ринок України у контексті економічної безпеки [Електронний ресурс] / Я. А. Жаліло. – Режим доступу : http://www.niur.gov.ua/ukr/-econom/krugly_stil_28.12.99/zhalilo.htm. 6. Збаразська Л. О. Внутрішній ринок України: проблеми та стратегія розвитку / Л. О. Збаразська // *Наукові праці ДонНТУ*. Серія: економічна. – 2003. – Випуск 68. – С. 18–25. 7. Комплексна програма розвитку внутрішнього ринку : Постанова КМУ 4 грудня 2001 р. № 1635 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws.main.cgi?nreg=828-2009-%E1>. 8. Шестопапов Г. Г. Збереження внутрішнього ринку для вітчизняних продуцентів [Електронний ресурс] / Г. Г. Шестопапов. – Режим доступу : www.niur.gov.ua/ukr/econom/krugly_stil99/shestopalov.htm.

Стаття надійшла до редакції
03.09.2010 р.

УДК 379.85 (477.54)

Селютін В. М.

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Таблиця 1

SWOT-аналіз стану туризму в Харківському регіоні

Анотація. Обґрунтовано, що Харківський регіон має всі можливості для розвитку екологічного, спортивного, ділового й особливо пізнавального туризму. На основі проведеної оцінки стану туристичної області в регіоні визначено можливості й обмеження її розвитку, переваги й недоліки сучасного стану. Результати оцінки, які представлені у форматі SWOT-аналізу, можуть бути корисними під час формування концепції розвитку туризму в Харкові.

Анотация. Обосновано, что Харьковский регион имеет все возможности для развития экологического, спортивного, делового и особенно познавательного туризма. На основе проведенной оценки состояния туристической области в регионе были определены возможности и ограничения ее развития, преимущества и недостатки современного состояния. Результаты оценки, представленные в формате SWOT-анализа, могут быть полезными во время формирования концепции развития туризма в Харькове.

Annotation. The Kharkiv region is considered to have all possibilities for development ecological, sporting, business and especially cognitive tourism. On the basis of the conducted estimation of the state of tourism industry possibilities and limitations of its development, advantage and lacks of the modern state are certain in a region. The results of estimation are presented in the format of SWOT-analys can be useful during forming of development conception of tourism in Kharkiv.

Ключові слова: Харківський регіон, оцінка туристичної галузі, SWOT-аналіз, види туризму, туристичні потоки, інфраструктура, концепція розвитку.

Харківський регіон має вигідне геополітичне розташування і значний туристсько-рекреаційний потенціал, який формують сприятливі кліматичні умови, багатство флори і фауни, розвинута мережа транспортного сполу-

чення, велика кількість історичних пам'яток культури та архітектури. Активна діяльність підприємств, які надають туристичні послуги в Харківському регіоні, свідчить про високий рівень привабливості Харківщини для розвитку туристичної галузі.

Незважаючи на пріоритетність і потужність туристсько-рекреаційного потенціалу Криму та Карпат, Харківський регіон має всі можливості для розвитку екологічного, спортивного, ділового та особливо пізнавального туризму. Але ці можливості можуть реалізуватися тільки за умов раціонального їх використання за чітко визначеними пріоритетами та виявлення сильних і слабких сторін туризму. Розробка пріоритетних напрямків стратегічного розвитку туризму в регіоні обумовлює необхідність дослідження регіональних особливостей формування його туристичного потенціалу, що включає аналіз чинників макро- і мікросередовища. Аналіз макросередовища охоплює природні чинники, економічні передумови розвитку гостинності, інфраструктуру і державне регулювання туристичної діяльності [1; 2].

На основі проведеної оцінки стану туристичної галузі в регіоні були визначені можливості та обмеження її розвитку, переваги і недоліки сучасного стану (табл. 1).

Переваги (сильні сторони)	Недоліки (слабкі сторони)
<p>Величезна історична і культурна спадщина міста, нерозривно пов'язана з історією й культурою всієї Східної Європи.</p> <p>Транспортна забезпеченість визначає Харків як відправну точку туристських маршрутів по історичних і культурних об'єктах Східної України.</p> <p>Можливість проведення міжнародних конгресів, симпозіумів, семінарів, виставок, ярмарків, фестивалів.</p> <p>Наявність суспільних і комерційних організацій, які можуть сприяти розвитку туризму.</p> <p>Проведення ділових та розважальних заходів, організація подієвого туризму.</p> <p>Широка пропозиція послуг закладів ресторанного господарства, розважальних закладів тощо.</p> <p>Можливість проведення міжнародних змагань з різних видів спорту</p>	<p>Недостатня розвиненість інфраструктури готельно-туристичного комплексу міста, невідповідність її світовим стандартам у туризмі.</p> <p>Низька конкурентоспроможність старого фонду розміщення.</p> <p>Незадовільний стан міської інфраструктури (у першу чергу, транспорту).</p> <p>Відсутність комплексного погляду на характер і специфіку Харкова як туристського міста.</p> <p>Слабка система просування турпродуктів Харкова на внутрішньому та міжнародному ринках.</p> <p>Недосконалість форм галузевої статистики, що не забезпечує достатню інформаційну та управлінську підтримку розвитку туризму.</p> <p>Нестача професійно підготовлених кадрів в індустрії туризму.</p> <p>Відсутність програми підтримки фірм, що займаються в'їзним туризмом.</p> <p>Відсутність великих операторів із внутрішнього туризму, які мають власні туристичну інфраструктуру й інвестиційний потенціал.</p> <p>Відсутність вибудованої системи безпеки та супроводу туристів на території міста</p>

Закінчення табл. 1

Можливості	Загрози
<p>Вигідне географічне положення, що дозволяє залучати туристів.</p> <p>Можливість зростання ринку туристських послуг за умов ефективного використання наявних ресурсів та інфраструктури.</p> <p>Залучення іноземних та українських інвесторів для фінансування розвитку туристської інфраструктури.</p> <p>Стийке сприйняття образу Харкова як міста, привабливого для внутрішнього туризму групами споживачів.</p> <p>Зростаючий інтерес громадян до історико-культурної спадщини</p>	<p>Зростаюча конкуренція серед туристських регіонів України.</p> <p>Зниження платоспроможного попиту населення внаслідок скорочення прибутковості основних галузей економіки.</p> <p>Ризик зниження туристського потоку при погіршенні криміногенної обстановки в місцях дислокації туристичних об'єктів.</p> <p>Посилення виїзного туризму в сусідні регіони та за кордон у зв'язку з низьким рівнем послуг, що надають місцеві фірми.</p> <p>Відсутність бюджетних можливостей, що дозволяють здійснювати цільову фінансову підтримку туристичної галузі</p>

Представлені у форматі SWOT-аналізу результати оцінки можуть бути корисними під час формування концепції розвитку туризму в м. Харкові.

Головною проблемою недостатнього розвитку туризму в Харківському регіоні виявляється відсутність організованої системи заходів з боку державної та муніципальної влади. Законодавство, система пільг, гнучкі податкові знижки, фінансова підтримка, активізація робіт з побудови інфраструктури за європейськими стандартами – усе це є необхідною першочерговою передумовою розвитку Харківського регіону, навіть з урахуванням великого потенціалу його можливостей.

Окремі види туризму, наприклад пізнавальний, можуть розвиватися в регіонах, що не мають значних рекреаційних ресурсів. Забезпечення значних грошових надходжень, у тому числі валютних, у результаті використання природно-рекреаційних ресурсів рекреантами і туристами, можливе за умови наявності великих запасів цінних видів туристських ресурсів, що користуються значним попитом у поєднанні з відносно високим рівнем соціально-економічного розвитку регіону, наявністю розвинутої інфраструктури [4]. Харківський регіон натомість має значні культурно-історичні ресурси, що робить актуальним і пріоритетним розвиток саме пізнавального туризму.

Про стан, проблеми і можливості розвитку туризму в регіоні дуже красномовно свідчать дані, наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Структура туристичних потоків у Харківському регіоні

Групи туристичних потоків за метою відвідування	Кількість туристів (тис. осіб)			
	Загальна в групі	Іноземні туристи	Громадяни України, які виїжджали за кордон	Туристи, які лікувались в межах регіону
Службова, ділова, навчальна	39,2	5,4	7,7	26,1
Дозвілля, відпочинок, спортивно-оздоровчий туризм	68,7	3,4	38,7	26,6
Лікування	1,6	0,0	0,1	1,5
Усього	109,5	8,8	46,5	54,3

Так, загальна кількість туристів у 2007 р. склала 109,5 тис. осіб, з яких 8,8 тис. – іноземні, 46,4 тис. – гро-

мадяни України, що виїжджали за кордон, і 54,3 тис. – туристи, охоплені внутрішнім туризмом. Розглядаючи кількісно потоки туристів за метою відвідування, можна сказати, що в Харківському регіоні найбільш розвинуті такі види туризму, як діловий, пізнавальний і рекреаційний. Туризм з метою лікування не користується високою популярністю. Наведений аналіз потоку іноземних туристів показує, що серед усіх напрямків найбільша кількість представлена у групі навчального та ділового туризму (60 %). Відповідно, розвиток саме цього напрямку призведе до зростання потоку іноземних туристів у Харківському регіоні [3].

Харківський регіон, залишаючись одним із провідних промислових регіонів країни та інтенсивним сільськогосподарським виробником, найближчим часом не зможе перетворитися у великий курортний центр або велику туристсько-рекреаційну зону. Через несприятливу екологічну ситуацію, незважаючи на значний рекреаційний потенціал, у регіон майже неможливо залучити великі туристські потоки, але це ще не означає, що немає передумов для розвитку тут пізнавально-культурного напрямку. Саме місто Харків як важливий економічний та освітній центр, має виступити головним об'єктом пізнавального туризму на Україні. Це підтверджується фактом, що більшість клієнтів протягом багатьох десятиріч ХХ ст. на Харківщині шукають пізнання нового, а не оздоровлення. Статистичні дані свідчать про те, що найбільшого розвитку в Харкові набули:

- історико-культурний, пізнавальний туризм, що ґрунтується на екскурсійному інтересі до пам'яток історії та культури на території міста як з боку українських споживачів (в основному, у форматах освітнього туризму, поїздок вихідного дня і т. д.), так і з боку іноземних гостей;
- діловий туризм, пов'язаний з функціонуванням на території міста центрів адміністративного та бізнес-управління, розвинутою мережею автодоріг та залізничних шляхів, наявністю міжнародного аеропорту;
- шопінг, дозвілля й розваги, у першу чергу, для мешканців Харківського регіону.

Діловий і культурно-ознайомлювальний туризми є видами діяльності, що працюють не тільки на внутрішньому, але й на міжнародному ринку. Причому організований історико-культурний туризм при середніх темпах зростання споживчої аудиторії має значні перспективи, пов'язані з новими культурними та подієвими проектами, розвитком нових туристичних продуктів та інфраструктур прийому в Харкові. Місто Харків виступає на туристичному ринку України як адміністративний і діловий центр за певними напрямками подорожей з діловими цілями, однак такий туризм поки не став чіткою спеціалізацією Харкова.

За експертними оцінками тенденція розвитку культурно-пізнавального туризму в Харківському регіоні збережеться у довгостроковій перспективі, і є підставою для того, щоб вважати культурно-пізнавальний туризм основним туристичним сектором Харкова.

Дана галузь туризму здатна дати Харкову значний економічний ефект. Зростання кількості туристів, які прибувають із пізнавальними цілями, сприяє розвитку та збереженню історико-культурного простору і становленню туристичної інфраструктури на рівні європейських стандартів.

Сьогоднішня кон'юнктура світового туристичного ринку за певних умов може бути використана Україною, і зокрема Харківським регіоном, для виходу на якісно новий рівень конкурентоспроможності. Вітчизняні туристичні оператори мають не тільки активізувати маркетингову діяльність на традиційних ринках країн СНД, а й з більшою наполегливістю працювати в країнах Європи та США, арабського світу, Китаю. За оцінками експертів, орієнтовний потенціал ринку культурно-пізнавального туризму тільки на в'їзному напрямку міг би досягти протягом найближчих років трьох мільярдів доларів. Подальший розвиток дитячого, молодіжного та культурно-пізнавального

туризму на Харківщині можливий через запровадження на постійній основі культурно-пізнавальних подорожей та тематичних екскурсій, розробки нових механізмів організації активного та різноманітного відпочинку засобами туризму й краєзнавства.

З метою підвищення конкурентоспроможності туризму в Харківському регіоні потрібна розробка відповідної концепції і програми розвитку туристичної індустрії. Це забезпечить соціально-економічні результати міста: податкові надходження до бюджету, поліпшення рівня життя населення за рахунок зростання зайнятості та середньої зарплати в туристичній індустрії; якість життя за рахунок підвищення культурного рівня та патріотичного виховання населення міста, збереження для майбутніх поколінь історико-культурної спадщини тощо.

Основною метою концепції є: покращення якості життя населення; захист національних інтересів України у сфері туризму; формування конкурентоспроможного національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках на основі раціонального використання туристичних ресурсів, збереження історико-культурних надбань та етнічних особливостей українського народу; створення умов для споживання туристичного продукту; реалізація закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, зайнятість, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей і відпочинку, туристичної діяльності; поліпшення правових, організаційних та соціально-економічних засад реалізації державної політики України у сфері туризму в умовах глобалізації та євроінтеграції суспільних процесів.

Література: 1. Зорин И. В. Менеджмент туризма. Туризм как вид деятельности [Текст] : учебник / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 322 с. 2. Квартальнов В. А. Туризм [Текст] : учебн. пособ. / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 344 с. 3. Офіційний сайт з бізнес-статистики України. – Режим доступу : http://www.bussines_ukr-stat.ua. 4. Тематичний сайт з туристичного бізнесу компанії "ТурМедиа". – Режим доступу : http://www.tour_med_KJA.ua.

Стаття надійшла до редакції
14.09.2010 р.

УДК 330.322.011.338.27

Макарова Н. А.

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ РИСКОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

Аннотация. Рассмотрены особенности учета влияния рисков на показатели эффективности инвестиционных проектов и применяемые на практике методы анализа рисков.

Анотация. Присвячено особенностям обліку впливу ризиків на показники ефективності інвестиційних проектів і застосовуванню на практиці методам аналізу ризиків.

Annotation. The features of account of influence of risks are considered on the indexes of efficiency of investment projects and methods of analysis of efficiency applied in practice

Ключевые слова: риски, эффективность, инвестиционный проект, методы, оценка, анализ.

В нынешней экономической ситуации страны повысились требования к уровню эффективности реализации инвестиций. Реальное инвестирование должно быть высокоэффективным, а фактическая эффективность – максимально приближенной к проектной. В связи с этим в процессе обоснования и оценки эффективности инвестиционных проектов, являющихся материализацией инвестиций, должны быть максимально учтены возможные риски при функционировании объектов проектирования.

Исследованием в этой специфической области положили начало зарубежные ученые Г. Бирман, Ю. Бриггем, Д. Канеман, С. Майерс, А. Робичек, С. Шмидт. Свой вклад в тематику риска внесли такие отечественные ученые, как Бланк И. А., Грачева М. В., Мазур И. И., Орлов П. А., Хохлов Н. В., Шапиро В. Д., Ястремская Е. Н.

Задачей исследования является раскрытие методов анализа риска в инвестиционных проектах.

Самое распространенное определение инвестиционного риска – вероятность возникновения непредвиденных финансовых потерь (в форме снижения или полной потери доходов, потери капитала) в ситуации неопределенности условий инвестиционной деятельности [1 – 4].

В рамках бухгалтерской аналитической модели предприятия довольствуются заработанной прибылью вообще. Главным мерилем успеха предприятия становится покрытие фактических расходов. На самом деле ориентируются на финансовую модель стоимости, предприятию следует ориентироваться не на прибыль вообще, а только на ту прибыль, которая соответствует заработанному риску. То есть не на бухгалтерскую, а на экономическую прибыль – прибыль с учетом тех рисков, на которые вынуждено идти предприятие. Как считают авторы [3] ключевое финансовое измерение предприятия должно осуществляться по прибыли, рассчитанной после вычета альтернативных издержек в форме затрат на капитал:

$$RI = (ROCE - WACC) \cdot CE,$$

где CE (capital employed) – инвестированный капитал;
ROCE (return on capital employed) – доходность инвестированного капитала;

WACC (weighted average cost of capital) – средневзвешенная ставка затрат на капитал.

Одной из целей данной статьи является исследование влияния риска на эффективность инвестиционного проекта, который по определению не совпадает с инвестиционным риском, по мнению автора работы [5]. Риск капитальных вложений – это риск конкретного вида предпринимательской деятельности, он и связан с возможностью не получить желаемой отдачи от вложения средств. Этот риск включает в себя такие виды рисков: производственный, финансовый, инвестиционный, рыночный и политический. Нужно отметить, что еще нет единой классификации проектных рисков.

С учетом современных взглядов риск инвестиционного проекта определяется как опасность отклонения от цели инвестиционного проекта, ради которого принималось решение о его реализации. То есть сегодня риск определяется не столько потерями, сколько отсутствием значительных положительных экономических результатов.